

למידה פעילה

צ'רלס ק' בונול וג'יימס א' איסון¹

בסוים השנים האחרונות, מנהיגים מעולם החינוך הגבוה ודוחות לאומיים בארצות-הברית, חוזרים וממליצים לאנשי הסגל במוסדות להשכלה גבוהה להחיל הוראה פעילה על הסטודנטים במהלך השיעור. מאמר זה בוחן את האופי של למידה פעילה בשיעור ואת העדויות להצלחתה.

מהי למידה פעילה ומדוע היא חשובה?

מראים רבים מניחים שכל למידה בשיעוריהם היא למידה פעילה באופן מהותי, משום שכאשר הסטודנטים מאזינים להם, הם למעשה פעילים בלמידה. ואולם ספרות המחקר מציעה שעל הסטודנטים לעשות יותר מאשר רק להאזין. הם צריכים לקרוא, לכתוב, לדון או לפתור בעיות, ובאופן כללי, להיות מעורבים במשימות הדורשות חשיבה גבוהה כמו אנליזה, סינתזה, והערכה. הוראה החותרת ללמידה פעילה צריכה לשלב אסטרטגיות הוראה המערבות את הסטודנטים בעשייה ובחשיבה על הנושא הנלמד. מחקרים מראים שסטודנטים מעדיפים אסטרטגיות של למידה פעילה על ההרצאה המסורתית, ושלמידה פעילה מקדמת את ידיעת החומר באותה מידה כמו ההרצאה אלא שבנוסף לכך, היא גם מפתחת יכולות חשיבה וכתובה במידה רבה יותר מאשר עושה זאת שיטת ההרצאה.

איך ניתן לשלב למידה פעילה בשיעור?

דרך אחת היא לשלב למידה כזאת בהרצאה המסורתית. לדוגמה, לשלב הדגמות קצרות; לתת לתלמידים תרגילי כתיבה (ללא ציון), ולדון בהם בהמשך השיעור; או להפסיק את ההרצאות לשתי דקות פעמים אחדות במהלך השיעור כדי לאפשר לסטודנטים לעבור על רשימותיהם.

שני עיבודים לשיטת ההרצאה הם:

1. הרצאת המשוב: מורכבת משתי הרצאות קצרות המופרדות על ידי עבודה בקבוצות קטנות, שבהן חברי הקבוצה יכולים לעבוד על פי מדריך שהוכן מראש, או לדון בנושאי ההרצאה הראשונה ואז לתרום לשנייה.
2. ההרצאה המודרכת: הסטודנטים מאזינים להרצאה של 20-30 דקות מבלי לרשום דבר במחברותיהם, ואז הם מקבלים חמש דקות כדי לרשום מה שהם זוכרים. לאחר מכן, עד סוף השיעור, הם עובדים בקבוצות קטנות כדי להבהיר ולארגן את החומר ולהעמיק בו.

ומה עם כיתות גדולות? האם אפשר לארגן בהן שיטות למידה פעילות? התשובה היא חיובית. בכיתה מכל גודל יכול המרצה להטיל על הסטודנטים לרשום בזמן השיעור תשובה קצרה לשאלה, או להביא להתארגנות בזוגות לפי מקומות הישיבה, להשוות את התשובות ואז לדון בהן. הדיון הוא אחת האסטרטגיות הנפוצות לקידום למידה פעילה. ואולם המרצה צריך להיות בקי בשיטות לעריכת

דיון כדי שיהיה אפקטיבי ומועיל, ועליו ליצור אווירת כיתה המעודדת את הסטודנטים להשתתף ולקחת סיכונים. שיטות נוספות ללמידה פעילה הן: מתן משימות כתיבה בשיעור, שימוש באמצעי המחשה חזותיים, עיסוק בחקר מקרים או בפתרון בעיות במהלך השיעור, ויכוחים בין תלמידים (debates), שימוש בדרמה, משחקי תפקידים וסימולציות, והטלה על תלמידים אחדים ללמד חלקים מן החומר במליאת הכיתה.

מהם המחסומים לשילוב למידה פעילה בהוראה?

הקשיים הנפוצים ביותר בגישה זו הם:

- ◆ המסורת המקובלת בהוראה באקדמיה, שהיא בעיקר שיטת ההרצאה הפרונטלית.
- ◆ תפיסת אנשי הסגל את תפקידם ככזה שאיננו כולל הפעלת תלמידים.
- ◆ חוסר הנוחות והיעדר הביטחון ששיטות המפעילות את התלמידים משרות על המרצה.
- ◆ חוסר בתיגמול המרצה המלמד בשיטות חלופיות.
- ◆ הקושי בכיסוי החומר של הקורס בזמן השיעורים.
- ◆ הצורך להשקיע יותר זמן בהכנת השיעור.
- ◆ הקושי להשתמש בשיטות למידה פעילה בכיתות גדולות.
- ◆ מחסור בחומרי הוראה תומכים, ובמכשור הולם.

ואולם הקושי הגדול ביותר הוא, שאיש הסגל המפעיל שיטות של למידה פעילה לוקח על עצמו סיכונים, כגון: שהסטודנטים לא ישתתפו, שהם לא יפעילו חשיבה ברמה גבוהה אלא יבצעו את המשימות כדי לצאת ידי חובה, ושהם לא ילמדו במידה מספקת את החומר של הקורס. אנשי הסגל מרגישים שהם מאבדים שליטה, חסרים את הכישורים הדרושים להפעלת השיטה, או חוששים שיבקר אותם על הוראה בשיטות בלתי מקובלות.

מסקנות והמלצות

איש סגל שמעוניין לשלב למידה פעילה בשיעוריו צריך להתחיל עם אסטרטגיות בעלות סיכון נמוך, כמו פעילויות הנמשכות זמן קצר, שהן מובנות ומתוכננות היטב ומתרכזות בחומר שאינו מופשט מדי והמוכר למרצה ולסטודנטים. רק כאשר השיטות הללו פועלות היטב, ניתן לעבור בהדרגה לפעילויות בעלות סיכון גבוה יותר. חשוב מאוד שהאדמיניסטרטורים האקדמיים יקדמו יוזמות כאלו על ידי עידודן ומתן תמיכה ופיצוי למרצה המפעיל אותן.

מעובד מסיכום לספר:

1. Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom*. ASHE-ERIC Higher Education Report No 1. Washington D.C.: The George Washington University, School of Education and Human Development.